

mot específic de l'Emp., sinó de totes les terres gironeses, latíssimo sensu: car amb raó l'asenyalava el *DAG* a Camprodon; l'usa el blanenc i gironí Ruyra; i se sent molt als vells del Maresme, almenys fins a StPolM. Ja el *CostManc.* l'exclou del cat. central en sentit estret, en explicar que «*tampir*», «a les terres gironeses» és «la saó feta a la terra per una pluja» (II, 106, § 423).

Però en realitat no es tracta d'«una» pluja, sinó d'un seguit de llargues i fortes precipitacions: «Que no vingui un *tempir* i les rases no vagin de gom a gom, poc s'entendrà el terreny» s'anotava Coromines, sentit als terrassans sentpolencs, en el seu diari íntim poc després de 1920; conversant amb un, l'amo d'un mas muntanyenc d'entre StPol i Calella, com es queixés de la poca abundància d'aigua, i nosaltres li retraguéssim les freqüents pluges de tot aquell estiu, ell respongué: «sí, ruixats prou, però temps ha que no fa *tampirs*». Cal, doncs, que s'amari la terra (cf. el fr. *se tremper* 'amarar-se', que és de la família, i no seria correntia estranya a aquest vessant). I, reprenent, al cap d'una estona el seu tema, sorgí el verb: «no hi comptin: fa temps que no *tempira*» (1926). I en tinc altres notes santpolenques i del Montnegre, entorn de 1928.

I que això ha tingut ja antigues arrels en la llengua, en tenim testimoni escrit en una frase lulliana (ja citada per *AlcM*): «La bona terra qui és bé *tempirada* de les pluges e ret flors e fruits ---», *Li. de Contempl.* II, 124; i en una anotació del dietari del Consell de Cent «avuy tota la nit plogué: una bella *tempir*, mercè a Déu» a. 1561 (*DAG*, *Ardits*): només que, essent un hapax aquest femení, i cosa d'un Conseller de la Plaça de la Ciutat, podem sospitar que hi féu un poc de barreja amb el cultisme *tempèrie*.

En tot cas, verb i substantiu estan avalats pels millors escriptors nostres, i amb bella translació a l'esfera espiritual: «D'aquella funció al Gran Teatre del Liceu, com de la clina d'una alta serra davallen dos vessants, havien de provenir una corrent de tendres afectes, i un *tempir* de desastres i de dolors», Coromines (*Pigmalió*, XII, 167); «Una naixor de tendresa, no mai experimentada, li *tempirava* les entranyes, l'inundava, el rublia ---», Ruyra (*La Parada*, p. 191).

\*TEMPÈRIUM, en efecte ha deixat àmplia descendència romànica: pertot amb el resultat normal de -ERIU en la llengua respectiva, com ho és -ir en català: cast. *tempero* (c. 1240, Berceo; avui regional o antiq.) i, en el tresor proverbial, «agua de enero, / todo el año tiene *tempero*», mj. S. XVI; fr. ant. *tempier* (*Rom. du C. de Poitiers*); i it. dial. *tembire*, *temperiu* etc. «pioggia opportuna e benefica» (Jud, *Hom. a MzPi.* II, 23n.), que trobo confirmat en parlars des dels Alps fins a les Marques adriàtiques: Servigliano *tempèra* «pioggia che penetra profondamente nel campo» (*ARom.* XIII, 269), Val Anzasca *tampéri* «temporalone» (*ARom.* XIII, 186; *Studi Rom.* x, 30).

En fi, en la llengua d'oc medieval, *tempier* és ja dels trobadors més clàssics: en un marcial i jactanciós *Escondich*, Bertran de Born pondera la seva marxa in-

demne, incontenible: «Escut al col, cavalc ieu, ab *tempier*: / e port sallat capairon traversier / --- / et estreups loncs en caval bas, trotier / ---» (Appel, 36.42: figura en la meitat dels cançoners, i per tant potser és a tort que s'ha tingut per estrofa interpolada, en tot cas llenguatge clàssic): puix que s'ha *salbat* («*affublé*») un *capairon* d'un cap a l'altre, vol dir que està temptant bravament, i no obstant marxa cap a ella; «fregz no-us tenga ni *tempiers*», Guiraut de Bornelh; i si Raimond Jordan temia que «e'l gran *tempier* farà la nau perir» (Rayn. v, 321b), no cal per això que fos «ouragan», car potser encara és pitjor l'aiguat en devessall per a les veles dels vaixells.

En tot cas el mot segueix viu avui dia, des de Gasconya (*tempeyrà*, V. el dicc. del bearnès Palay) fins als Alps, amb colpidora uniformitat semàntica. Vall de Barceloneta *tempier* m. «pluie assez abondante pour bien tremper la terre, en vue des semences» (Arnaud-Morin), llgd. «*tempié* ou *trempié*: pluie abondante qui pénètre bien avant ou qui trempe suffisamment la terre, pour faire venir les fontaines, ou pour les faire grossir», *tempeirà* v.: «à bé *tempeirà*: la pluie --- la terre --- l'a bien abreuvé» (Sauvages).

Altres derivats de *trempar*: *Trempó*, mallorquí «menja consistent en una mescla de verdures, fruites, oli y sal, que se menja en cru», Moll (*AORBB* III, 72): «desafii tots es missatges de Mallorca --- menjar-se un ribell de faves, beure-se un bòtil de vi, amb un *trempó* de tomàtigues», PdAPenya (*IdOr* I, 76), i veg-ne altres accs. en *AlcM*, totes les quals escarrien a un derivat *trempaó* (amb -ATIONE), d'on potser jo no sóc únic a sospitar que ve la forma moderna (cria l'atenció el fet ben anòmal que *AlcM* s'abstingui d'assignar-li cap gènere: ha tingut dubtes en algun cas d'aparència femenina? val a dir que el de Penya l'imprimeixen com a masc., i que també citen *es trempó* de l'*Art del Pagès*, però també hi ha qui ha dit *un llauró*).

A part del gènere; en tot cas, en la primera aparició d'aquest mot tenim una acc. figurada (que ens callen), com quan diem *una xanfaina*, o els francesos *un fricot*, o *fricassée*, per a embolics i mescles en què no tot són cols i xirivies: «Misèries humanes de tot l'any o *trempons*, embrols y matutes de tots els sitges, per fer aclucar ets uys a uns, y... fer-los badar an ets altres», Jaume d'Olesa (1861), JMBover, *Bi. Escr. Bal.* II, 36. En les meves caminades per la dolça i aspra Roqueta, quan em proposaven una amanida, o enciamada, ben cert que en alguns pobles digueren *un trempó*; però d'altres (Costitx, p. ex.), tinc nota d'*un trempát*. *Trempoi* eiv. (no crec que l'*oi* sigui d'oli *moresc*, però qui sap encara...). I per què no hi posaríem +*trempera* 'desig sexual'? (per bé que, fora dels «efebes», això no es digui sinó a mitja veu).

*Destemprar* 'deixatar, diluir': «*destempra* la dita matèria ab la let», Mre. Robert (*Li. de Coc*, 97, § 163. 25, de nou lín. 28); ja abans es troba amb *tr*: «si vols fer so[lls] a què-t vulles --- calt, ages pebre --- e del brou --- e ceba tallada, e *destrempla-la*, e tot gita-ho de sus», Ll. de Cuina val. S. XIV (*BSCC* XVI, 172; més cita a *SOLSIR*); encara *destrempar* 'deixatar, des-